

Utasi Jenő köszöntő szavai

Szeretettel köszöntöm mai tanácskozásunk vendégeit és előadóit. Külön köszöntöm Huszár János főkonzul urat, a szabadkai magyar konzulátusról és Törzsök Erikát, az Európai Összehasonlító Kisebbségkutatások Közalapítvány elnökasszonyát Budapestről. Továbbá köszöntöm körünkben Egeresi Sándor urat, a vajdasági parlament alelnökét, aki eleget téve meghívásunknak előadást tart ma nekünk a Duna–Tisza–Körös–Maros-eurorégió munkájáról és Vajdaságnak az Eurorégiók Közösségéhez való csatlakozásáról.

Az eurorégiók új lehetőségek és kihívások elé állítanak bennünket, ezeket szeretnénk ma körüljárni. Tartalmas munkát kívánok mindannyiuknak, és megkérem Hódi Sándor urat, hogy tartsa meg bevezető előadását.

Hódi Sándor Kiskapu a fejlett világra

Hölgyeim és Uraim! Kedves Barátaim! A határmenti területek gazdasági és társadalmi fejlődése szempontjából fontos előrelépést jelentett a *Területi önkormányzatok és közigazgatási szervek határmenti együttműködéséről* szóló, 1980 májusában, Madridban aláírt keretegyezmény. Mármost azok számára, akik aláírták az egyezményt. Nekünk itt Szerbiában ugyanis csaknem negyed évszázadot kellett várni arra, hogy az Európa Tanácsba való újrafelvételünkkel a regionális terület- és közösségfejlesztés gondolata egyáltalán re-

alitássá váljon. A cél megvalósulásától persze még messze vagyunk, elvileg azonban elhárultak azok a politikai akadályok, amelyek a határok által elválasztott népek közötti szorosabb kapcsolatok létrehozásának, az együttműködésnek és a kölcsönös segítségnyújtásnak az útjában álltak.

Azért kezdtem bevezető előadásomat a területi önkormányzatok és közigazgatási szervek határmenti együttműködéséről szóló megállapodással, mert Magyarország európai uniós csatlakozásával hamarosan szembe kell néznünk a schengeni határokkal, és minden bizonnyal a határmenti együttműködés fogja jelenteni a fejlett világ felé nyíló kiskaput a számunkra. A lehető legnagyobb mértékben ki kell tehát használnunk az együttműködésben rejlő lehetőségeket összhangban a régiók Európájának a gondolatával, amely voltaképpen a határmenti együttműködés szélesebb és korszerűbb formája.

A régió gondolata azt jelenti, hogy Európa kisebb nagyobb térségeiben élő népek – a határoktól, kormányoktól függetlenül – ügyeik nagy részét helyben intézhetik. A régió az autonómiát jelenti a centralizált államhatalommal szemben, az önállóság és önrendelkezés egyik fontos lépését a hatalom megosztásában. A regionalizmus döntési jogkört jelent a jövőre vonatkozó tervekben és a pénzek elosztásában, ugyanakkor lehetőséget az olyan politikai gyakorlat felszámolására, amelyben a kisebbségeket megtűrt, másodrendű polgároként kezelik.

Mindezek szép gondolatok. De vajon hol tart a régiók Európájának megvalósulása a gyakorlatban? Jeles

előadóink között többen is vannak, akiktől erre a kérdésre választ kapunk.

És hányadán állunk mi, határokkal szétszabdalt etnikai tömbök a határmenti együttműködéssel, a térség integrálásával, a helyi önkormányzatok létrehozásával, az autonómiák megvalósulásával, a Duna-Körös-Maros-Tisza-eurorégió kialakításával? Milyen új kapcsolatrendszerek jöttek létre eddig ennek az eurorégióknak köszönhetően? Biztosított-e számunkra a DKMT révén a szabad mozgás, a tőke szabad áramlása, a sorsunkat érintő kérdésekbe való beleszólás? Javult-e helyzetünk, érdekérvényesítési képességünk, vagy nem futotta többre formális konstrukciónál, hangzatos szavaknál, alkalmi találkozóknál?

A regionális együttműködésről

Mit tudunk erről az együttműködésről? Tudjuk azt, hogy az egyezményt 1997. november 21-én írták alá az Arad Megyei Tanács, a Bács-Kiskun Megyei Közgyűlés, a Békés Megyei Közgyűlés, a Hunyad Megyei Tanács, a Jász-Kiskun-Szolnok Megyei Közgyűlés, a Krassó-Szörény Megyei Tanács, a Temes Megyei Tanács, valamint Vajdaság A. T. Végrehajtó Bizottságának képviselői. Jugoszláv részről Boško Perošević látta el kézjeggyével a dokumentumot. Tudjuk azt is, hogy a regionális együttműködés tagja lehet Magyarország és Románia bármely megyéje és megyei jogú városa, illetve a Vajdaság területén levő községek, amennyiben elfogadják a DMT-re vonatkozó egyezményt.

A regionális együttműködés célja

A regionális együttműködés célja, hogy fejlessze és szélesítse a helyi közösségek és önkormányzatok közötti kapcsolatokat a gazdaság, az oktatás, a művelődés, az egészségügy, a tudomány és a sport területén, illetve minden olyan együttműködést, amely az integráció felé vezet.

A regionális együttműködés területei

Gazdasági téren:

- ⇒ közös gazdasági programok kidolgozása
- ⇒ közös információrendszer kidolgozása és felhasználása
- ⇒ gazdasági kamarák együttműködése
- ⇒ vegyes tulajdonú kereskedelmi vállalatok és bankok alapításának elősegítése
- ⇒ a mezőgazdasági termelésben és a termékek forgalmazásában való együttműködés
- ⇒ kereskedelmi vállalatok közötti gazdasági szerződések elősegítése
- ⇒ harmadik piacon való közös gazdasági és pénzügyi fellépés

A közlekedés és hírközlés terén:

- ⇒ közlekedési infrastruktúra fejlesztése
- ⇒ új határátkelőhelyek nyitása

A környezetvédelem területén:

- ⇒ környezetvédelmi programok összehangolása

⇒ a talaj, a levegő és a víz védelmére irányuló közös tevékenység

Az idegenforgalom területén:

⇒ az idegenforgalom fejlesztése

A tudomány, a kultúra, a művelődés, az egészségügy, a sport és a civil kapcsolatok terén:

⇒ az egyetemek, kutatási központok és intézmények közötti tudományos kapcsolatok és együttműködés

⇒ kulturális kapcsolatok és együttműködés kialakítása

⇒ a civil szervezetek és szakszervezetek együttműködése

⇒ az európai normáknak megfelelő kisebbségi jogok elősegítése

⇒ az együttműködés fejlesztése az egészségügy és a szociális ellátás területén, kórházakban, egyetemi klinikákon és más szakintézményekben

⇒ regionális sportrendezvények szervezése

Amint a listából látjuk, a regionális együttműködés elvileg lehetőséget kínál az élet minden területén való együttműködésre, ha úgy tetszik, a határok átjárhatóságára és légiesítésére. Ez a körülmény számunkra rendkívüli fontosságú, és mindenképpen élnünk kell ezekkel a lehetőségekkel. Tulajdonképpen érthetetlen, hogy miért nem tudatosodott a közvéleményben kellőképpen a regionális együttműködés fontossága, és miért kell

valóságos nyomozó munkára vállalkoznia annak, akit történetesen érdekel, hogy milyen konkrét programok jöttek létre eddig a regionális együttműködés keretében, illetve milyen elképzelések vannak a jövőre vonatkozóan.

A regionális együttműködés testületei

A DKMT honlapjáról megtudhatjuk, hogy a regionális együttműködésnek a következő testületei vannak:

- ⇒ az Elnökök Fóruma
- ⇒ a Soros Elnök
- ⇒ a Titkárság

Ezeknek a testületeknek a hatáskörét nem kívánom itt bővebben fejtegetni, megtalálhatók a jelzett honlapon. Érdeemes azonban megemlíteni, hogy az Elnökök Fóruma évente háromszor ülésezik, az ülések hivatalos nyelve pedig a magyar, szerb és a román. A határozatokat ezeken a nyelveken kell megfogalmazni, de az angol a hivatalos nyelv. A sörös elnököt az Elnökök Fóruma választja egy éves időszakra konszenzussal a DKMT területi egységeit képviselő közhatóságok elnökei vagy vezetői közül.

A Titkárság biztosítja az ülések megszervezését, biztosítja a dokumentumok sokszorosítását, gondoskodik a résztvevők szállásáról és étkezéséről, elkészíti az ülések jegyzőkönyvét stb. Ezen kívül vannak még *munkacsoportok*. A munkacsoportok állítják össze a projekteket és programokat, ezek készítik el és terjesztik elő a javaslatokat az Elnökök Fórumának. Ehhez

még annyit, hogy a munkacsoportokat az Elnökök Fóruma alakítja.

Nos, meglátásom szerint ez működési forma rendkívül szűkkörű és bürokratikus, a regionális együttműködés kizárólag a DKMT egyes területi egységeit képviselő közhatóságok vezetőin múlik, akiknek funkciójuknál fogva igazán sem idejük, sem lehetőségük nincs a regionális együttműködésben rejlő lehetőségek kiaknázására.

A regionális együttműködés pénzügyi rendelkezésével nem kívánom hallgatóimat fárasztani. Elég itt annyit tudnunk, hogy az Elnökök Fórumának és a munkacsoportoknak az üléseit a vendéglátó, az útiköltséget pedig a résztvevők fedezik.

Az új DKMT egyezmény

A korábban csak Duna–Maros–Tisza Regionális Együttműködés időközben egy újabb folyó, a Körös nevének a kezdőbetűjével bővült, ezért a DMT-t, ma DKMT-nek hívják. De nem ez a leglényegesebb változás. A nyolc megye és egy autonóm körzet elnöke által aláírt történelmi jelentőségűnek tekinthető dokumentum jó, de nem bizonyult elégséges alapnak a határok különböző oldalain elhelyezkedő önkormányzatok együttműködéséhez, főként a határokon átnyúló új intézmények létrehozásához.

A regionális együttműködés egyik nagy hiányossága volt (?), hogy a civil szféra, a nem kormányzati szervezetek teljes egészében kimaradtak a határokon átívelő politikai, gazdasági, tudományos és kulturális integrációs folyamatból, következésképp nem tudták

sem befolyásolni, sem ellenőrizni azokat a döntéseket, amelyeket a kilenc helyhatóság elnökéből álló testület hozott. Ráadásul a határokon átívelő együttműködés fejlesztésére tervezett források, amelyek adókból és nemzetközi programokból származnak, kizárólag a magas grémium kezdeményezésén alapuló programokra korlátozódtak.

A DKMT-eurorégiós intézmények számlájára, amelyek elsősorban szervezési és ellenőrzési feladatokat látnak el, komoly bírálatok hangzottak el. Nevezetesen, hogy hatalmi pozíciójukból kifolyólag hajlamosak a kizárólagosságra, áttekinthetetlenül működnek és nem eléggé felelősségvállalóak. A jelzett problémák orvoslására a DKMT a Polgárok Eurorégiója néven új programot fejlesztett ki, azzal a szándékkal, hogy megerősítse a nyilvános (állami) és a magánszféra közötti együttműködést. Ez a törekvés végül *egy új, a határokon átívelő együttműködésről szóló egyezmény* elfogadásához vezetett. Az új együttműködés ezután elvileg a civil szektor képviselőit is befogadja. Továbbá fontos célkitűzés *egy olyan eurorégiós alap létrehozása, amely a nem kormányzati szervezetek számára is hozzáférhető.*

A DKMT honlapjáról megtudhatjuk, hogy 2002 januárjától Temesváron, Szegeden és Újvidéken sor került a civil szektor képviselőivel való találkozókra, amelyeken a nyilvános (állami) és a magánszféra együttműködésének a stratégiáját vették fontolóra. Állítólag a több mint 80 nem-kormányzati képviselőt egyesítő három találkozó végén határozatot fogadtak

el, amely a DKMT Eurorégiós Egyezmény módosítását kérelmezi.

A magunk részéről csak üdvözölni tudjuk ezt a kezdeményezést, sajnálatosnak tartjuk viszont, hogy a közvélemény kellő tájékoztatása híján számos szervezet nem értesült ezekről a találkozóról, s így nem is képviseltethette magát. Azt, hogy kellő körültekintés nélkül került sor ezekre az egyeztető tanácskozásokra, az is bizonyítja, hogy a DKMT web-lapján található tájékoztató az újvidéki találkozóról nemes egyszerűséggel „*A szerb oldal civil szervezeteinek találkozásáról beszél*”, megfélekedve arról a sajátosságról, hogy Vajdaság többnemzetiségű térség, és hogy a határ menti területeken, amelyeknek az együttműködéséről szó van, elsősorban kisebbségek, magyarok, románok, élnek, akik semmiképpen sem mellőzhetőek a határ menti együttműködésből. Ez a nagyvonalúság nehezen egyeztethető össze azzal az elképzeléssel, mely szerint az eurorégiós együttműködés egyik fontos célkitűzése történetesen az európai normáknak megfelelő kisebbségi jogok biztosításának az elősegítése.

A DKMT web-oldalán hozzá lehet férni a tervszelvényekkel kapcsolatos fejleményekre vonatkozó információkhoz, tekintettel azonban a térség kommunikációs hálózatának elmaradottságára, a szükséges infrastruktúra, a számítógépes hozzáférhetőség hiányára, megítélésem szerint túlzottan nagyvonalú eljárás volna eurorégiós ügyekben kizárólag internetes tájékoztatásra és kapcsolattartásra hagyatkozni.

Történt, ahogy történt, a Duna–Körös–Maros–Tisza-eurorégió magyarországi nem-kormányzati, civil

szervezetei 2002. március 2-án megtartott fórumukon a DKMT-ra vonatkozóan fontos határozatot fogadtak el. Ez a határozat kimondja, hogy:

- ⇒ A határon átnyúló együttműködés minden formájának lényeges feltétele a közhatalom és a civil szféra partneri viszonya
- ⇒ A civil szervezetek rendezvényei, programjai és azok hatása, illetve az általuk mozgósított erőforrások számottevő és egyre nagyobb arányban jelennek meg a határon átnyúló együttműködésben mobilizált erőforrások összességében.

Figyelembe véve ezt a tényt, *a nem-kormányzati szervezetek javasolják a közhatalom és a civil partneri viszony erősítését a DKMT munkájában, amelyhez elkerülhetetlen a döntési és végrehajtási mechanizmusok újragondolása és újrafogalmazása.*

Azt, hogy e pillanatban hol tart a DKMT átszervezése, illetve Polgárok Eurorégiója mozgalom, nem tudnám Önöknek megmondani, azt viszont tudom, hogy semmiképpen sem kívánunk kívül maradni ezen a mozgalmon. Az előkészületek során számos javaslat hangzott el arra vonatkozóan, hogy a tanácskozáson részt vevő szervezetek képviselői támogassák a magyarországi civil szervezetek által elfogadott határozatot, s egyúttal nyilvánítsák ki szándékunkat, hogy a továbbiakban részt kívánunk venni a határon átnyúló együttműködési folyamatban.

A mai összefogásunk egyik célja, hogy felkészültebbé és szervezettebbé válva valahogyan bekapcsolódjunk az eurorégiós civil mozgalomba. A javaslatok

alapján a tanácskozás résztvevői megalakítják a Polgárok Eurorégiójának Vajdasági Fórumát, a civil szervezeteknek azt a tömörülését, amely révén a továbbiakban részt kívánunk venni a régió politikájának az alakításában és a döntéshozatali munkában. Erre annál is inkább nagy szükség van, mivel értesüléseim szerint május vége felé (május 25-én, a régió napján) újabb regionális találkozóra kerül sor, amelyre minden régiós közigazgatási egység (4-4 magyar és román megye és Vajdaság) elküldi képviselőit, hogy megbeszéljék az egyes országok prioritásait, az anyagiakat, a pályázatokot stb. Jó lenne, ha a Polgárok Eurorégiójának Vajdasági Fóruma már képviseltethetné magát ezen a találkozón.

Tanácskozásunk másik célja tájékozódni arról az új világról, amit a regionális koncepció megvalósítása jelent Európa és saját jövőnk szempontjából. Ebből a szempontból figyelemre méltó előadások hangzanak el. **(Egeresi Sándor: Eurointegráció vajdasági és vajdasági magyar szemmel. (Gyakorlati lehetőségek).** **Jeszenszky Géza: A régiók és autonómiák Európája felé.** **Varga Imre: Szomszédságpolitika, regionális politika (hangsúlyok, irányok).** **Szecsei Mihály: Szerbiai stratégiai fejlesztési terv regionális fejlesztési vonatkozásai.** **Balla Lajos-Laci: Gondolatok a Duna–Maros–Körös–Tisza-eurorégió jelene és jövője c. tanácskozás kapcsán.** **Szöllősy Vágó László: Vallási és nemzeti megmaradásunk.** **Bozóki Antal: A nemzeti kisebbségek határon túli kapcsolatai. (Európai dokumentumok és egyezmények).**

Mindenkinek lehetősége lesz felszólalásra, kérem azonban Önöket, hogy az idő rövidsége miatt lehetőleg világosan és tömören fejtsük ki mondanivalónkat. Erre azért is célszerű lenne ügyelnünk, mert az előadásokat és hozzászólásokat hangszalagra rögzítjük, a tanácskozás anyagát ugyanis szeretnénk a Stratégiai füzetek sorozatban megjelentetni.

A mai rendezvényünk harmadik célja, megismertetni Önöket annak a régió kutatásnak az eredményeivel, amelyre az elmúlt években került sor Magyarországon, Romániában és Vajdaság határmenti térségében. A kutatás anyaga **Nemzeti önkép** címmel jelent a Logos Grafikai Műhelyben. A könyv, amelynek én vagyok a szerzője, táblázatokkal és színes grafikonokkal teszi szemléletesebbé azt a sokféle gondolatot, felismerést, amit a régió kutatás felszínre vetett.

Végezetül néhány felvetés, amellyel szeretném a tisztelt jelenlevőket a témára ráhangolni.

Mint ismeretes Szerbia-Montenegrót április 3-án felvették az Európa Tanácsba. Ezzel megnyílik az út az integráció felé. Az európai tanácstagsággal lehetővé válik, hogy az európai uniós tagországokkal együtt pályázatok útján segélyhez jussunk, illetve hitelt szerezzünk a térség fejlesztésére. Ezzel kapcsolatban szívesen hallanánk például arról, hogy a délvidéki önkormányzataink milyen hosszú és rövid lejáratú tervekben gondolkodnak.

A közelmúlt másik fontos politikai fejleménye, hogy Vajdaságot felvették az eurorégiók sorába. Azt hiszem, sokan talán nincsenek is kellőképpen tisztában ennek a körülménynek a fontosságával. Egeresi Sándor

úr, a Vajdasági Parlament alelnöke, erről fog nekünk beszélni.

Az újságban olvastuk, hogy nemrégiben Szegeden sor került az első interparlamentáris találkozóra. Jó lenne, ha erről a találkozóról valaki tudna valamit mondani nekünk.

Fontos lenne arról is beszélnünk, hogy a Magyar Nemzeti Tanács milyen konkrét szerepet tud vállalni eurorégiós együttműködési folyamatban, a kistérségi projektumok kidolgozásában és a térség felzárkóztatásában.

Itt van a helye és ideje minden, a régiók Európájára vonatkozó gondolatnak és javaslatnak, s nem kevésbé a kérdéseknek. Reméljük, hogy a jelenlevő előadók között vannak olyanok, akik a felmerülő kérdésekre választ tudnak majd adni. Ezzel a tanácskozást megnyitom.